

O GENERÁLA

ZÁPAS

Tomáš Vůjtek

KOMORNÍ
SCENÁ
ARENA

O GENERÁLA
ZÁPAS

Tomáš Vůjtek

TOMÁŠ VŮJTEK

ZÁPAS O GENERÁLA

Autor Tomáš Vůjtek

Režie Ivan Krejčí

Dramaturgie Tomáš Vůjtek

Scéna a kostýmy Marta Roszkopfová

Inspice Barbora Filová

Text sleduje Kamila Holaňová

Premiéra sobota 7. května 2022 v Komůrce

Osoby a obsazení

Šejna jedna Marek Cisořský

Šejna dvě Vlastimil Burda

Viktorie Tereza Cisořská

Mila Zuzana Truplová

Evženie Kristýna Panzenberger Krajččková

Vzestup a pád semínkového generála

Příběh generála Jana Šejny (12. 5. 1927, Radhostice – 23. 8. 1997, Bethesda ve státě Maryland) groteskně reflektuje české moderní dějiny. Každá doba má své hrdiny, kteří ji pomáhají definovat, a Šejna je přímo ukázkovým typem komunistického soudruha, který po roce 1945 pomáhá budovat nový, sociálně spravedlivý řád a opájí se vidinou šťastných a lepších zítřků. Alespoň tedy navenek, ve skutečnosti buduje především svoji kariéru a opájí se mocí, kterou postupně získává. Zprvu postupuje nenápadně, krůček po krůčku, ale časem se odhodlá i ke krokům dosti riskantním. Odvážnému štěstí přeje a Šejna je po jistou dobu přímo miláčkem štěstěny. Ale nebylo tomu tak vždy.

Ještě jako gymnazista strávil za protektorátu měsíc ve vězení, protože s falešnou legitimací úředníka cenové kontroly vydíral kvůli potravinovým lístkům jednu živnostnici. Tuto „klukovinu“ (v době trestného činu mu bylo 14 let) se Šejna snažil zamlčet a neuvést ji ani ve svém oficiálním životopisu, který sepsal při vstupu do armády. U soudu byl tento pokus o vydírání kvalifikován jako dětinsky naivní (legitimaci si Šejna „vydal“ na listu vytrženém ze sešitu), ale německé úřady přesto trvaly na přísném potrestání. Poučení, které si z toho Šejna vzal bylo naprosto zásadní – takto naivní už nikdy nebude.

V roce 1946 proto vstoupil do komunistické strany a zaštitěn její rostoucí autoritou začal pozvolna sbírat politické funkce. V roce 1949 se stal zemědělským tajemníkem v Horšovském Týně, ale zásadní zlom v jeho kariéře nastal v listopadu 1950, kdy narukoval do armády. O dva roky později se stal zástupcem pro věci politické u 63. ženijního pluku v Terezíně a o další dva roky později už byl zástupcem velitele pro věci politické celého ženijního vojska. V roce 1956, kdy svou kritikou významně přispěl k odvolání ministra obrany Alexeje Čepičky (zetě zesnulého prezidenta Gottwalda), byl jmenován náčelníkem sekretariátu nového ministra obrany Bohumíra Lomského. Od roku 1964, kdy se stal vedoucím tajemníkem hlavního výboru KSČ na ministerstvu národní obrany, byl také jedním z nejdůležitějších československých funkcionářů. Ve volbách v roce 1954 byl zvolen za KSČ do Národního shromáždění ČSR ve volebním obvodu Ústí nad Labem.

Mandát získal za KSČ i ve volbách v roce 1960 (nyní již jako poslanec Národního shromáždění za Severočeský kraj) a ve volbách v roce 1964. V parlamentu zasedal až do svého útěku do USA v roce 1968, kdy byl zbaven mandátu (Národní shromáždění dokonce muselo schválit speciální zákon, tzv. „Jex Šejna“, aby mohlo uprchlého poslance mandátu zbavit). Na vrchol své domácí politické kariéry vystoupal v říjnu 1967, kdy získal, aniž by ho k tomu opravňovaly vojenské zkušenosti či patřičné vzdělání, hodnost generálmajora.

Šejna byl oblíbencem Antonína Novotného, kterému zasvěceně referoval o situaci v armádě (v podstatě mu donášel na ostatní

generály). Do blízkosti prezidenta se dostal především díky přátelství s jeho synem. To mimo jiné svědčí i o tom, jak pečlivě si Šejna vybíral své přátele. Ale ani život na socialistickém výsluní nebyl zadarmo. Ačkoli byl ve svých čtyřiceti letech nejmladším generálem v republice, a měl tedy nadstandardní příjmy, jeho nákladný životní styl (kromě vlastní rodiny financoval i dvě milenky), jej nutil krást, kde se dalo. A tak se dal na kšefty s nedostatkovými osobními automobily. V tom „automobilovém“ klanu byl i syn prezidenta Novotného, s nímž Šejna jezdil na pstruhy, a proto všechno procházelo víc než hladce. Osudnou se Šejnovi stala až zpronevěra nedostatkového jetelového semene, která mu vynesla přezdívku „semínkový generál“. A právě vyšetřování této kauzy policejními orgány ho přimělo v noci z 25. na 26. února 1968 k útěku za hranice..

Když jeho ochránce Novotný podlehl v politickém zápase Dubčekovi, pochopil Šejna, že před kriminálním vyšetřováním jej už nikdo neuchrání, a emigroval do Itálie, kde na americké ambasádě požádal o azyl; podle některých náznaků Šejna údajně dokonce chystal vojenský puč ve prospěch Novotného, což ale sám později popřel: „**Neměl jsem právo dát komukoli rozkaz k použití vojska.**“ Novotný se pak od Šejny marně snažil distancovat a v konečném důsledku tak přišel i o prezidentskou funkci. Celá aféra se probírala v tisku a v podstatě vedla ke zrušení cenzury – jednomu z nejdůležitějších výdobytků „pražského jara“. Emigrace tak vysoce postaveného prominenta se prostě nedala ututlat, zvláště když měl velmi blízko k poraženému Novotnému křídlu.

Pro americkou CIA byl Šejna mimořádně cenným uprchlíkem díky své podrobné znalosti armádního zákulisí i tajných vojenských

Ale já jsem se neopíjel, já ne. Sklenici jsem si naléval, jenom když se všichni dívali. Když se nikdo nedíval, tak jsem ji zase vyjil.

dokumentů. Až do roku 1976 pracoval pro CIA jako analytik a odborník na východní blok. Tehdejší šéf CIA Richard Helms ho označil za nejdůležitějšího uprchlíka, který v letech studené války emigroval z Československa. Šejna se dobře orientoval v životě československé armády i komunistické strany a znal podrobnosti o jejich vysokých funkcionářích. Navíc nejspíš do USA přivezl na mikrofilmech několik tisíc stran přísně tajných vojenských dokumentů. „Byl jsem zaměstnancem vlády USA. Analyzoval jsem situaci v Sovětském svazu a v dalších východoevropských zemích,“ popsal svou činnost sám Šejna.

Dodnes jsou velmi kontroverzní jeho výroky o účasti českých lékařů na pokusech s americkými zajatci v Koreji a ve Vietnamu, které opakoval před výborem amerického senátu i krátce před svou smrtí (vystoupil před ním v roce 1992 a 1996). Šejna vypověděl, že čtyři nebo pět lidí z Jižního Vietnamu bylo

Ale teď, když se doba změnila, jsem předstoupil před Kongres, abych podal svědectví o zvrácených lékařských pokusech konaných během války v Koreji.

internováno ve vile blízko Hradu a šest nebo sedm Američanů v někdejší prezidentské vile ve Slunné ulici v Praze, která dříve patřila armádě. Generál Šejna později před komisí Kongresu také dosvědčil, že mu procházely rukama pitevní zprávy takto mučených zajatců.

A že ještě i po úplném skončení války v Koreji bylo sto Američanů dopraveno do Střešovic k dalším pokusům. Američané mnohokrát v Česku po svých zmizelých krajanech neúspěšně pátrali.

Po listopadu 1989 se tím zabývaly i české úřady. Komise, která podezření prověřovala, dospěla k závěru, že Šejnova fakta jsou neprůkazná, a dodnes se pro jeho tvrzení nenašly žádné přímé důkazy.

Šejna a Juráček, vojna a film

Ve vysoké domácí politice se Šejna pohyboval jako ryba ve vodě a díky svým známostem dokázal mistrně intrikovat. Podváděl ve velkém, drze a velkoryse. Něco si nechal, ale většinu rozdal, aby si zajistil vliv. Naivní falešný kontrolor, s legitimací na listu vytrženém ze sešitu, byl již zapomenutou minulostí. Nicméně stále existovala oblast, v níž se Šejnova naivita projevovala v míře víc než vrchovatě. Byl jím svět umění, zejména filmu, v němž se chtěl ambiciózní Šejna rovněž prosadit. Objevil totiž v sobě literární talent a jako scénárista toužil oslnit diváky sérií detektivních příběhů, které by vycházely ze skutečných případů a spojovala by je postava charismatického detektiva jako hlavního hrdiny.

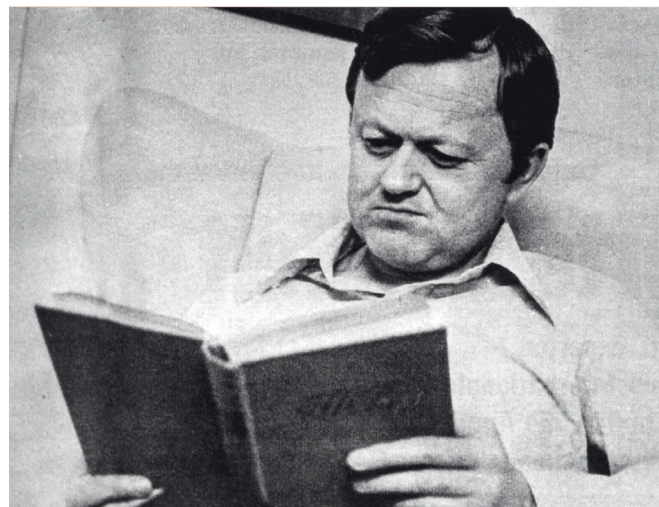
Pokusil se proto proniknout do světa tehdejšího filmu, a dokonce navázal „přátelství“ s mladým scénáristou Pavlem Juráčkem. O tom, že z Juráčkovy strany byl tento vztah čistě pragmatický, se můžeme dočíst v doslovu Jana Lukeše v knižním vydání Juráčkova *Deníku (1959-1974)* (Národní filmový archiv, 2003).

V průběhu šedesátých let se Pavel Juráček postupně zařadil mezi čelné představitele československé filmové nové vlny, a to hned středometrážním filmem *Postava k podpirání* (1963), kterým ve spolupráci s Janem Schmidtem vstoupil i na dráhu filmového režiséra. Snímek promítaný potom v zahraničí pod

názvem *Josef Kilián* získal Velkou cenu na X. západoněmeckých dnech krátkého filmu v Oberhausenu 1964 a Cenu Simone Dubreuilhové udělovanou FIPRESCI nejlepšímu krátkému filmu celého roku ze všech kinematografií na XIII. Mezinárodním filmovém týdnu v Mannheimu 1964.

Mezitím musel ovšem konečně absolvovat dvouletou základní vojenskou službu: narukoval 1. října 1963 v Praze a první měsíce až do poloviny ledna 1964 strávil spolu s režiséry Jaromilem Jirešem, Jiřím Menzlem, Janem Schmidtem a Pavlem Mertlem, s kameramany Jaromírem Šofrem a Jiřím Lebedou a scenáristou Petrem Kudelou u vojenského útvaru 1745 v Boru u Tachova. Odtud byl 27. ledna 1964 definitivně předisponován do Prahy a zbytek vojny do září strávil mj. přípravami a natáčením autorského filmu *Každý mladý muž* (1965), k jehož realizaci „se na jaře 1964 zavázal na ministerstvu obrany“.

Citát pochází z článku *Můj přítel generál Šejna* (Mladý svět č. 13/1968), v němž Juráček popsal své někdejší styky s tehdy čerstvým přeběhlikem na Západ generálmajorem Janem Šejnou. Poslanec Národního shromáždění, do roku 1964 náčelník sekretariátu ministra národní obrany, pak vedoucí tajemník hlavního výboru KSČ tamtéž se totiž ještě jako plukovník pokoušel psát a Pavel Juráček mu měl na popud tvůrčí skupiny Ladislav Novotný – Bedřich Kubala v době před svým nástupem na vojnu pomoci se zpracováním jeho „materiálu“ do scénáře. S tím, že mu Šejna svými styky může zase naopak být užitečný, až narukuje.

Četla úplně všechno, ale nic nepochopila. Já jsem nečetl nic, ale pochopil jsem úplně všechno.

Scénář prý Juráček dopsal až v Boru u Tachova, jde tedy patrně o projekt s názvem *Civilové v pozoru*, kterého se měl ujmout Bořivoj Zeman a o kterém se nacházejí dehonestující zmínky v *Zápisníku z vojny* 14. a 17. 12. 1963 a také v *Deníku* 27. kolem 25. července 1966. Z natáčení sešlo, i když se Juráček Kubalovi zavázal, že film v případě Zemanova nezájmu natočí sám, sešlo i ze spolupráce s Šejnou. Protože však podle diáře z roku 1964 s ním měl Juráček řadu schůzek nejméně až do 30. dubna 1964, je docela možné, že nakonec přece jenom Šejna svým vlivem Juráčkovi dopomohl alespoň k jeho vlastnímu autorskému projektu, i když on sám jako „tvůrce“ vypadl z kola ven...

Snad i z těchto příčin stal se Juráčkovi film *Každý mladý muž* později jakýmsi periodicky se vracějícím traumatem, a to i navzdory tomu (či spíše právě proto), že hned následující rok, 5. října 1966, za něj dostal od ministra národní obrany Výroční cenu Víta Nejedlého za rok 1966. Cena udělovaná „za vynikající práce s vojenskou tematikou, nebo za práce, které mají úzký vztah k myšlenkám obrany socialistické vlasti“ nezůstala ovšem jedinou: následovala Cena FIPRESCI v kategorii mimosoutěžních filmů na XV. MFF Karlovy Vary 1966, Zvláštní cena mezinárodní poroty na VII. mezinárodním setkání filmů pro mládež v Cannes 1967 a jedna ze tří Hlavních cen v kategorii krátkého hraného filmu a zároveň 2. cena mezinárodní poroty Lidových vysokých škol za povídku *Achillovy paty* na XIII. západoněmeckých dnech krátkého filmu v Oberhausenu 1967.

O tom, co si Juráček o Šejnovi skutečně myslel, přesvědčivě vypovídá denikový zápis z 3. března 1968. Pro nás je zajímavý i tím, že autenticky zaznamenává, jaké povědomí o Šejnovi a jeho útěku tehdy v „zasvěcených“ kruzích převládalo.

Utek Šejna. Má namířeno do Itálie nebo do Albánie. ČTK vydala zprávu, že zpronevěřil jakési peníze, avšak ve skutečnosti jde zřejmě o něco jiného. Šejna v prosinci sestavil pro Novotného seznam 62 lidí, kteří měli být zatčeni. Všechno bylo přichystáno, noc, auta, věznice, sto padesát poddůstojníků Hradní stráže. Jenomže Novotný v poslední chvíli zaváhal a nepodepsal rozkaz. Generál Prchlik pak vojáky prásknul, Mamula šel z funkce a Šejna, jenž doufal, že bude ministrem obrany,

čekal na nejhorší. Pětadvacátého února shledal, že už nemá naději, a utekl přes Maďarsko do Jugoslávie. Ten bezvýznamný, zbytečný, zamindrákovaný človíček, který se červenal, když mu Veronika podala ruku, se přes noc stal dobrodruhem...

A pokud jde o filmový scénář, který měl Juráček napsat podle Šejnova námětu (*Civilové v pozoru*), ani tady si při jeho hodnocení žádné servítky nebere: „Sedím ve skladišti kulturně politického materiálu, závidím klukům, kterým venku na střeleckém poli červenají tváře, a chystám se přepisovat ten idiotský scénář pro Bořivoje Zemana.“ A o filmu *Každý mladý muž* si jen lakonicky poznamenal, že ho přesvědčilo ministerstvo národní obrany „a vyhlídka na to, že se zbavím vojny“

Plukovník Jan Šejna pro Pavla Juráčka umělcem rozhodně nebyl, a to i navzdory tomu, že soudruh plukovník svou část dohody svědomitě vyplnil „a svými styky byl Juráčkovi užitečným“. Umělcem člověk buď je, nebo není, ale rozhodně se jím nestane „za něco“. Ale tohle Jan Šejna, který bravurně ovládal systém služeb a protislužeb, díky nimž šlo všechno „za něco“ získat, nejspíš nikdy nepochopil.

**Su král Ječmínek, hanácké král.
Já už od nepaměti vládnou, nikem
neviděné do mezi lány kolem stavení,
a kde je třeba, rád pomůžu.**

**Jakýpak zloděj?
Byl to jen neúspěšný pokus
o částečné, ale spravedlivé
přerozdělení majetku.
Bylo to hop, nebo trop.
Ale za to riziko to stálo.**

**Bylo nanejvýš spravedlivé předat
alespoň část majetku těm nejvíc
potřebným.
A tím se i vysvětluje, proč jsem ty
peníze chtěl pro sebe.
Protože já sám jsem je nejvíc
potřeboval.**

Komorní scéna Aréna, příspěvková organizace
28. října 2, 701 85 Moravská Ostrava
pokladna@divadloarena.cz

Kde nás najdete

V pasáži Knihovny města Ostravy, hned u Mostu Miloše Sýkory.
Komůrka se nachází ve vedlejším vchodě v 1. patře
(dveře nalevo od Vinotěky U Mostu).

Prosíme chodte včas, po zahájení představení
není možný přístup do hlediště.

Foto Roman Polášek

Grafické zpracování Alena Sroková

Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky
a Moravskoslezského kraje.

Činnost Komorní scény Aréna,
příspěvkové organizace
statutárního města Ostrava, je financována
z rozpočtu města Ostravy.

...u nás jste v dobré společnosti
www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!

REGL

Full HD tisk
printo

PATRIOT

FATHER'S

O GENERÁLA

ZÁPAS

Tomáš Vůjtek

KOMORNÍ
SCENÁ
ARENA

Tomáš Vůjtek

O GENERÁLA

ZÁPAS